

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Spiritum à filio procedere definitum est ab Ecclesia. c. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

autem per unitatem substantiae, sicut accepit à Patre Filium. Ergo sentit Ambrosius nihil aliud esse Filio audire, quam accipere naturam, ea enim, ut dixit Aug. scientia illius est. His accedit ex Græcis Nazian. *orat. de fide, quæ est 49. prope finem*, ubi probat Spiritum sanctum mitti à Filio de propria illius substantia, ex illo Ioëlis 2. *Effundam de spiritu meo, &c.* Et ex illo Ioan. 16. *De meo accipiet & annuntiabit vobis*, subiungit autem, *ex eo vniue*, (supple annuntiabit vobis) quod est Filius, quia & Filius de eo, quod pater est. Ac si dicat, Spiritus ex eo, quod à Filio accepit, annuntiabit, sicut Filius ex eo, quod accepit à Patre. Id autem, quod Filius à Patre accepit, & Spiritus sanctus à Filio, etiam est scientia, ut dixit Aug. quæ est eius substantia & natura. Consentit etiam Didymus lib. 2. *de Spiritu sancto* apud Hieronymum 6. *tomus*, qui illud, Non enim loquetur à semetipso, sic exponit, Quia non ex se est sed ex patre, & me est hoc enim, quod substantia, & loquitur, à patre, & me illi est.

Non ignoro, graues quoque Patres Ecclesiæ Græcæ alter hunc locum exponere; mihi tamen prædicta Latinorum, Nazian. & Didymi interpretatio probatur. Chrysost. *ergo homil. 67. in Ioan. & Theophylactus, & Oecumen. cap. 10. eiusdem*, & Cyrillus lib. 10. in Ioan. cap. 4. illud, Non enim loquitur à semetipso, sic intelligunt: hoc est, non aliam, quam ego docui, disciplinam sequetur. Ille enim à seipso videtur loqui, qui ab alijs discrepat in doctrina: & eodem modo explicat illud, *De meo accipiet, & annuntiabit vobis*. Quod videlicet vna sit vtriusque scientia: nunquam tamen de processione Spiritus à Filio hæc verba interpretatur. Excipio Cyrillum, de quo statim. Consonat etiam Tertul. de virginibus velandis, cap. 1. in fine, sic enim ipse legit, Non enim à se loquitur, sed quæ mandantur à Christo; non quia Spiritus mandatum accepit à Filio, sed quia eadem profus, quæ Christus facienda, & credenda præcepit, hæc eadem & ipse Spiritus sanctus loquitur, & annuntiabit.

Ex his tamen Græcis Patribus Cyrillus lib. 13. *Theauri. cap. 4.* tamen hanc videatur amplecti interpretationem, quam libro illo 10. in Ioannem, cap. 4. fuerat secutus; id tamen etiam refert ad emanationem, & processionem: ait enim in hæc verba, Non enim loquitur à semetipso, &c. Simile enim pene est, si mel quoque de dulcedine sua (quæ qualitas sibi naturaliter inest) diceret: nihil sibi dulcedo mea dedit à se ipsa gustantibus, sed de meo accipiet: naturaliter enim substantiarum qualitas, atque inseparabiliter prodit ex ipsis: ut verbi gratia, dulcedo ex melle, calor ex igne, frigiditas ex aqua: sicut ergo istæ qualitates non dicuntur participare substantias, in quibus sunt, sed naturaliter in eis inesse, & ex eis prodire, sic de Spiritu quoque sancto intelligendum est.

Tertium testimonium est Ioannis 15. & 16. ubi Christus promittit Apostolis se missurum illis Spiritum sanctum: atqui, ut ostendimus disp. 170. missio vnius personæ ab alia intelligi nequit, nisi substantia liter ab illa procedat, à qua mittitur, si personæ sint eiusdem naturæ, & substantiæ, sicut Græci de Filio & Spiritu sancto affirmant: ergo Spiritus sanctus à Filio procedit, siquidem ab eo mittitur. Porro autem non solum dari nobis à Filio dona creata gratiæ; verum etiam ipsam personam Spiritus sancti tunc ad nos mitti, eodem loco probabitur.

Quartum testimonium est ad Roman. 8. Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius. Sunt etiam *resque in 1. p. tom. 2.*

alia, in quibus Spiritus sanctus dicitur Spiritus Filij; nulla autem ratione posset dici Spiritus Filij, nisi ad Filium referretur: ad Filium autem non referretur, nisi ab eo procederet. Si enim aut naturæ identitas, & potentia, aut alia causa sufficeret, ut diceretur Spiritus Filij; posset eadem ratione dici Filius Spiritus sancti, quod nullus etiam Græcorum concedit. Quo sane argumento sufficienter probari processionem Spiritus à Filio, putavit Augustinus: imo & Concilium Alexandrinum, ut sequenti cap. videbimus, hanc Catholicam veritatem deduxit ex eo, quod Spiritus sanctus diceretur spiritus veritatis, hoc est, Filij: nam Filius dicitur veritas. Ex quibus liquet, Græcos huius temporis falso nostram sententiam notare, quod nulli Scriptura habeatur.

Sed obiciunt etiam illud Ioan. 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis, qui à patre procedit. Nam cum Christus non addiderit, à seipso etiam procedere; sed solum dixerit, à Patre, videntur temeritate non carere, qui affirmant à Filio procedere. Respondet August. lib. 3. contra Maximinum, c. 14. his verbis non excludi Filium, sed exprimi Patrem, ut authorem principalem, qui est principium sine principio. Deinde respondet Anselmus libro de process. Spiritus sancti, hoc modo, Etiam si diceretur, Nullus producit Spiritum sanctum, nisi solus pater, non excluderetur Filius: sicut illis verbis Matth. 11. Nemo novit Filium nisi pater, neque pater quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare: nec excluditur Filius à cognitione sui, neque Spiritus sanctus à cognitione vtriusque. Postremo respondeo, ex alijs locis manifeste probari, Spiritum sanctum à Filio procedere, & ideo Filium à productione Spiritus sancti ibi non excludi. Adde quod, cum ibidem dicatur, Quam ego vobis mittam, plane denotatur Spiritum sanctum etiam à filio procedere. Quia, ut disp. 171. dicemus, missio est ipsa æterna personæ processio.

Obiectio
Græcorum
Ioan. 15.

Augustini
responsio.

12
Responsio
Anselmi.

Ultima
responsio.

CAPVT II.

Spiritum à Filio procedere definitum est
ab Ecclesia.

Non solum hæc veritas ab Ecclesia Catholica iamdiu explicata est; verum etiam symbolo Niceno quod publice canit Ecclesia, addita sub illa particula, Filioque, ut inferius videbitur. Estigitur in primis hæc veritas definita in Epistola, quæ missit Cyrillus, cum toto Concilio, non Ephesino, ut falso autumant Castro adversus hereses verbo Deus heresi 12. & Cananen. in hoc art. sed Alexandrino ad Nestorium, & recepta fuit postea à toto Concilio Ephesino, habeturque in 1. tomo Concilii Ephesini c. 14. & inter Epistolas Cyrilli decima est, ubi dicitur, Spiritus enim veritatis nominatur, & est Christus veritas, & effunditur ab eo, sicut & ex Deo patre, sicut à Patre, ut in antiqua Conciliorum compilatione habebatur. Estigitur veritas hæc definita in aliquo ex quatuor generalissimis concilijs, quantumvis Græci tergiuerentur: taceant ergo, & auctoritate Concilii Ephesini convincti meliora sapiant, aut saltem deinde nobis non obiciant, quod in nullo ex quatuor generalissimis Concilijs hæc veritas fuerit definita. Recitata quoque, & approbata fuit Epistola illa in Concilio generali, quod dici-

43

S

*Conc. 5. ge-
nera. Cyrill.
Conc. Chal.
Sexta syn.
Septima syn.
Conc. Flor.
Andriens.*

dicitur Germanum, collat. 6. atque in vniuersum Epistolæ synodales Cyrilli approbatæ sunt à Concilio Chalcedonensi. actione 5. in posteriori definitione fidei, & à 6. synodo actione 17. habemus etiam in 7. synodo actione 7. symbolum cum illa particula, *Filiog.* procedit, cumque in Concilio Florentin. sessione 6. & 7. obicerent Græci, in suis codicibus 7. synodi illam particulam non esse, Andreas Theologus Ecclesiæ Latinæ in illa sessione 7. testificatus est, se habuisse codicem vetustissimum manuscriptum, in quo particula illa continebatur: atque ego non dubito in Græcis codicibus semper fuisse particulam illam, per *filium*, quæ frequentius Græci patres utebantur, ut proprietatem suæ lingue seruarent, sicut cap. 6. notabimus. Nam liber Carolinus, quem Adrianus primus confutauit, in scripto de imaginibus ad Carolum Magnum (estque inter Epistolas Adriani 2. tomo Epistolarum pontificum, & in tomo Conciliorum post 7. synodum) cap. 1. reprehendit Tharasium, quod in 7. synodo actione 3. in Epistola ad summos sacerdotes, & episcopos dixerit, & in Spiritum sanctum viuificantem, ex patre per filium procedentem, non autem dixerit à Patre, & Filio procedentem. Quem statim defendit Adrianus, ostendens doctrinam esse patrum tam Græcorum, quam Latinorum, Spiritum sanctum ex utroque procedere, nullamque assignat differentiam inter illas duas particulas, per *filium*, & à *filio*, quoniam ex eiusdem patribus, qui asserunt Spiritum sanctum procedere à patre, & Filio, probat, quod dixerat Tharasius, & 7. synodus, à patre per *filium*. Porro eandem vim apud Græcos habere particulam illam, per *filium*, quam habet apud Latinos particula, *filioque*, eodem capite allegato probabimus.

*Conciliorum
Latinorum
authoritas.*

15

Est etiam eadem veritas definita in Conciliis Latinis. Primum quidem in Toletano 1. sub Leone 1. in assertionione fidei, in Toletano 3. Sub Rege Recaredo, & Gelasio 2. Pontifice, cui interfuerunt S. Leander Hispanensis Episcopus, & S. Euphemius Toletanus, ibi enim in confessione fidei, quam 150. Patres exposuerunt, dicitur, *Et in Spiritum sanctum Dominum, & viuificantem, ex patre & Filio procedentem*. Et iterum in alia fidei confessione, quam fusiùs ediderunt, quæ incipit, *precipiente, in 3. cap. dicitur, Quicumque Spiritum sanctum non credit, à patre & Filio procedere, anathema sit.* Quæ omnia in illo Concilio, sicut & multa alia, quæ Toletanis Concilij deerant, opera Garfæ Loayse Doctoris Complutensis viri clarissimi, & principis nostri Philippi 3. dignissimi præceptoris cum omnibus alijs Concilij Hispaniæ, ex vetustissimis manuscriptis correctissima, aucta, & erudite annotata habemus: idem definiunt in Concilio Toletano 4. circa tempora Honorij primi c. 1. & in 8. Concilio circa tempora Martini primi, & 11. Concilio sub Rege Vaambano in confessione fidei, quæ omnia celebrata sunt ante sextam synodum generalem: & in Concilio Aquilgraniensi sub Carol. Magno, vt c. 1. notauimus. Gentiliacense namque sub Pepino Rege prætermitto, quia non satis constat, an hæc quæstio ibi fuerit definita. Fuit etiam pro hac Catholica veritate celebratum Concilium apud Barum ex Græcis & Latinis tempore Urbani 2. vt author est Ansel. lib. de process. Spiritus sancti c. 4. cui ipse interfuit, paulo post schisma inchoatum. Deinde Lateranense sub Innocentio 3. ubi in c. 1.

*Anselm.
Conc. Later.*

16

idem decernitur: cui interfuerunt Græci & Latini, vt constat ex c. 4. eiusdem Concilij. Postea Lugdunense sub Gregor. 10. ubi Græcis & Latinis congregatis, eademque veritate definita symbolum Nicenum cum illa particula, *Filiog.* ter cantatum est. Definitio huius Concilij habetur in cap. 1. et summa Trinitate, & fide Catholica in 6.

CAPVT IV.

*Vbi addita fuerit primum symbolum Niceno
particula, Filiog.*

Diximus hæcenus, ubi hæc veritas fuerit ab Ecclesia definita: ceterum ubi primum addita fuerit symbolum Niceno particula, *Filiog.*, certum non est. Nunc quidem addita inuenitur in Concilio Tolet. 3. vt supra vidimus, in symbolo, quod Patres illi post symbolum Niceni ediderunt, quod sane, cum paucis solum verbis dempti, cum quibus modo publice non cantatur, idem omnino est cum Niceno. Hanc vero confessionem habemus in noua compilatione Conciliorum Hispaniæ nuper edita à Garf. Loaysa, cum antea in concilio ea non haberetur. Fuit autem illud concilium sub Recaredo, & Gelasio 2. anno Domini 597. Eodem modo addita fuit in 8. concilio Tolet. ubi paucis additis, vel mutatis, cū hæc particula habetur symbolum Nicenum: nam in alijs Conciliis Toletanis, non in symbolo, sed in definitione fidei ponitur. Porro in his Conciliis particula illa non ponitur sub eadem forma, *Filiog.* sed sub hac, & *filio*. Quare merito S. Th. in hoc art. ad 2. putat, particulam illam in aliquo Occidentali Concilio additam fuisse symbolo Niceno, ubi autem primum publice in Ecclesia ceperit cantari symbolum cū illa particula, ego hæcenus non legi. Ex quibus colligitur, nullum esse Concilium antiquius Tolet. 3. in quo absque controuersia symbolum Nicenum cum illa particula habebatur: de Concilio namque Rom. sub Damaso, quod multo ante Tolet. 3. celebratum est, non est omnibus confessum, an in eo addita fuerit particula, *Filiog.*, quod si à Patribus illius Concilij, approbante Damaso addita fuisset, absque dubio ibi primum cepisset.

Ceterum Stanislaus Socolouius in annotationibus in cap. 1. censuræ Orientalis Ecclesiæ existimat, particulam, *Filiog.* additam fuisse symbolo Niceno à Damaso Papa in Conc. Romano, quod hæc ratione ipse deducit. Cum autoritate Damasi, & Theodosij Concilium Constantinopolitanum 1. Constantinopoli fuisset conatum, ex Occidente literæ missæ fuerunt, vt omnes Patres ibi congregati Romam ad Concil. Romanum veniret, sed cum propter incommoda multa illi venire non possent, suam fidem ad Concil. Romanum miserunt: quam Damasus cum Concil. Romano probauit, addita solum particula illa, *Filiog.* ad maiorem explicationem symboli Niceni: quod iterum Constantinopoli additis paucis verbis ad maiorem explicationem præd. Patres confirmauerunt, quod probat hic author ex epistola ad Damasum, quæ habetur in principio Concilij Constantinopolitani c. 1. & in lib. 9. Tripartitæ c. 14. & potest confirmari ex symbolo Damasi, quod habetur in 9. tom. Hieronymi. ubi addita est prædicta particula. Probat de quo nique ex Hugone Etheriano lib. 3. de processione Spiritus sancti c. 16. quem ego non legi.

Hæc tamen nullius momenti sunt, quia in epistola